

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ: ОБЛІКОВО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ

Розглянуто економічну сутність поняття інвестиції та виокремлено класифікаційні ознаки інвестицій у межах функціонування виробничої сфери. Визначено класифікацію інвестицій за різними ознаками уможливило детальний аналіз специфіки інвестиційної діяльності у виробничій сфері, завдяки чому інвестор може правильно організувати напрями передінвестиційних ринкових досліджень, визначити альтернативні цілі та сформулювати величину прогнозних показників інвестиційної діяльності.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, мета інвестування, майнові та інтелектуальні цінності.

Активізація інвестиційного ринку є свідченням спроможності країни забезпечити підвищення соціально-економічного зростання у всіх сферах господарювання. Сучасне становище економіки України вимагає істотних інвестицій у промисловість, які повинні здійснюватися на якісно новому інноваційному рівні. Суб'єкти господарювання прагнуть досягти стабільності та розвитку своєї діяльності через запровадження нових технологічних процесів, пошук нових існуючих та освоєння нових ринків товарів, основою чого є інвестиції. Тому для ефективної інвестиційної діяльності доцільно визначитися з основоположними поняттями, а саме: що таке «інвестиції» та які їхні класифікаційні ознаки, виходячи з потреб виробництва.

Інвестиційна діяльність завжди перебуває під пильним наглядом дослідників. Це зумовлено тим, що ефективне інвестування складає основу глибинних засад розвитку господарської діяльності та є визначальним для економічного піднесення країни загалом. Так значний внесок у теоретичний та практичний доробок з питань інвестиційної діяльності здійснили такі вітчизняні та зарубіжні науковці: В. І. Бачинський, Дж. Бейлі, І. О. Бланк, В. В. Бочаров, Л. Гітман, В. В. Качалін, В. В. Ковальов, Я. Д. Крупка, Є. В. Мних, В. О. Озеран, А. А. Пересада, В. С. Рудницький, Я. В. Соколов, В. В. Сопко, В. Г. Федоренко, М. Г. Чумаченко, У. Ф. Шарп, В. Г. Швець. Не применшуючи значення цих досліджень, необхідно звернути увагу на те, що питання визначення сутності поняття «інвестиції» та виокремлення класифікаційних ознак інвестицій щодо виробництва залишається відкритим.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні понятійної бази інвестиційної діяльності та виокремленні класифікаційних ознак у межах функціонування виробничої сфери.

Виклад основного матеріалу. За часів планової економіки (70-80-ті рр. ХХ ст.) в лексиконі економічної літератури не було слів «інвестиції» та «інвестиційна діяльність». Проте вони використовувалися при дослідженні європейської та східної теорії і практики довгострокових вкладень капіталу, їхнього впливу на економічний ріст.

Нормативно-правове тлумачення поняття

«інвестиції» та регулювання інвестиційної діяльності загалом, загальноправові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності, мету та форми державного регулювання інвестиційної діяльності, права та обов'язки суб'єктів інвестиційної діяльності найбільш повно визначає Закон України «Про інвестиційну діяльність». Цей закон дає таке визначення, що є вихідним у більшості дослідників: «Інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладають в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, внаслідок якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект» [1]. Близьке до цього визначення інвестицій наводиться в міжнародних стандартах бухгалтерського обліку: «Інвестиції – актив, утримуваний підприємством для приросту капіталу через розподіл доходів (наприклад, відсотків, роялті, дивідендів та ренти), для збільшення вартості капіталу або інших вигод для підприємства інвестора, отриманих, скажімо, завдяки торговельним відносинам» [2]. З погляду бухгалтерського обліку, інвестиції – це актив, який утримується підприємством з певною метою і відображається в активі балансу.

Податковий Кодекс України покликаний регулювати відносини податкових органів та суб'єктів господарювання поняття інвестиція трактує наступним чином – це господарська операція, яка передбачає придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно [3]. Вказаний закон дає розуміння інвестиції не як вкладання коштів чи створення нових капітальних активів, а як здійснення господарської операції, результатом якої буде створення оподаткованого прибутку.

Значна кількість тлумачень поняття «інвестиції» у сучасній вітчизняній та зарубіжній економічній літературі зумовлена широтою сутнісних сторін даного поняття. Кожен суб'єкт господарювання залежно від мети своєї діяльності матиме власне визначення інвестицій, яке, можливо, буде однобоким, але доповнюватиме всі інші, відтак створюючи загальну, об'єктивну характеристику поняття.

З результатів проведеного дослідження сучасної наукової літератури [4, с. 181; 5; 6, с. 131; 7, с. 110; 8; с. 152; 9, с. 72] можна висновувати, що тлумачення сутності поняття «інвестиції» певною мірою залежить

від цілей та мети (наприклад, одержання соціального чи екологічного ефекту) інвестування, від об'єкта інвестування та залежить від форми власності ресурсів, що виступають у якості інвестицій. Інвестиції розглядаються з позиції довгострокових вкладень, відносин авансування, процесу зміни форм капіталу [8]. Інвестиції з погляду інвестора – це вкладення грошових, майнових та інтелектуальних цінностей у різні галузі економіки, а також у цінні папери (акції, облігації, векселі) з метою одержання доходу або встановлення контролю над підприємством, діяльність якого інвестується. З погляду об'єкта інвестування – це джерело розвитку, потік витрат, призначених для виробництва благ, з метою отримання економічної вигоди і досягнення соціального ефекту. Рух інвестицій, отже, – це якісний процес перетворення, а саме: ресурси (цінності) – вкладення (витрати) – дохід (ефект). Утім, усі дослідники однотайні в одному – інвестиції (у будь-якому їхньому вираженні) потрібно вкладати цілеспрямовано у пріоритетні економічні проекти, що в кінцевому результаті приведе до прибутку.

Для організації ефективного обліку та управління інвестиційною діяльністю, з метою комплексного аналізу, важливе значення має класифікація інвестицій, яка може бути проведена на основі різних класифікаційних ознак – їхніх видів, об'єктності, суб'єктності, величини, терміновості, приватності, резидентності. Метою класифікації інвестицій є надання повної інформації зацікавленим користувачам для визначення найбільш вдалого об'єкта капіталовкладення, а також задля можливості впливати на об'єкт управління. Що ширший буде ступінь деталізації ознак класифікації інвестицій, то більше видів інвестицій вдасться запропонувати [9, с. 72].

У розгляді інвестиційної діяльності виробничої сфери для здійснення характеристики інвестиції можна виділити такі головні ознаки: за суб'єктами вкладення – інвестиції, що здійснюються фізичними, юридичними особами, вітчизняними та закордонним інвесторами та змішані інвестиції (з урахуванням походження капіталу); за об'єктами вкладення – інвестиції в капітальне будівництво, в капітальний ремонт, інвестиції на реконструкцію та модернізацію; за спрямованістю інвестування – початкові інвестиції – придбання або заснування інвестиційного проекту; екстенсивні інвестиції – вкладення, спрямовані на розширення виробничого потенціалу; інтенсивні інвестиції, спрямовані на підвищення ефективності виробництва; реінвестування – заміна наявних об'єктів на нові; бруто-інвестиції, що складаються з нетто-інвестицій і реінвестицій. Важливою класифікаційною ознакою є ступінь ризику інвестування. Тут виділяють агресивні, помірні та консервативні ризики.

Інвестиційна діяльність може здійснюватись за рахунок: власних фінансових ресурсів інвестора, інакше – реінвестування (прибуток, грошові надходження і заощадження громадян, юридичних осіб тощо); позикових фінансових коштів інвестора (облігаційні позики, банківські та бюджетні кредити); залучених фінансових коштів інвестора (кошти, одержані від продажу акцій, пайові та інші внески громадян і юридичних осіб), бюджетних інвестиційних асигнувань, безоплатних та благодійних внесків, пожертвувань організацій, підприємств і громадян [7, с. 110].

Основними формами інвестицій є реальні і фінансові. Фінансові інвестиції – це так звані портфельні інвестиції, тобто вкладення коштів у цінні папери,

деривативи. Управління такими інвестиціями здійснюється на фондовому ринку під час їх придбання або продажу, що дає можливість реальної оцінки, планування та контролю кінцевого результату – прибутку. Реальні інвестиції – це прямі інвестиції, що передбачають залучення інвестора в інвестиційний процес – інвестування у матеріальні та нематеріальні вкладення (придбання виробничих будівель, сучасного устаткування, торгових марок, користування інноваційними послугами). Реальні, або, як їх ще називають, капітальні інвестиції дають право контролю або ж право суттєвого впливу на об'єкт інвестування та отримання прибутку. Фінансові інвестиції, своєю чергою, передбачають одержання прибутку у вигляді відсотків та дивідендів. Варто також зауважити, що в країнах з розвинутою економікою переважають портфельні інвестиції, тоді, як у країнах, де економіка на шляху розвитку, основну частину складають реальні інвестиції.

Борщ Л. М. та Герасимова С. В. вважають, що активність інвестиційної діяльності залежить також від зовнішньоекономічної ситуації, і пропонують класифікувати інвестиції за характером їхнього формування (табл. 1), поділяючи інвестиції на автономні та індуковані. До автономних названі дослідники пропонують зарахувати інвестиції, які утворюються незалежно від національного доходу, а до індукованих – ті, що формуються внаслідок збільшення споживчих витрат [10, с. 51]. Завдяки такій класифікації вчені відобразили залежність інвестицій від макроекономічних показників і довели, що ті події, які неможливо передбачити, мають здатність формувати нові інвестиції.

Науковцем М. П. Денисенком, запропоновано поділ інвестицій залежно від рівня економіки на такі види: макроекономічні, галузеві, регіональні та мікроекономічні [11, с. 151]. Однак, доцільно було б визначити таку ознаку як рівень суб'єкта інвестування і доповнити її міжнародним рівнем (інвестування міжнародних інвестиційних фондів).

Погоджуємося з тим, що класифікація за такою ознакою є необхідною, адже дає змогу оцінити глобальний рівень інвестиційного процесу і визначити масштабність інвестиційного проекту.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, проведене дослідження дало змогу з'ясувати, що нормативні джерела інвестиції розглядають по-різному: у ПКУ «інвестиції – це дія»; з погляду бухгалтерського обліку – це актив; у Законі «Про інвестиційну діяльність» – цінності. Тобто тлумачення поняття інвестицій залежить від сектору економіки, який регулює той чи інший орган державного управління. Частина дослідників вважає, що інвестиції – це витрати, частина – що це різноманітні цінності (активи). Усі науковці у своїх трактуваннях однотайні в одному – інвестиції (в будь-якому їхньому вираженні) потрібно вкладати цілеспрямовано у пріоритетні економічні проекти, результатом чого буде одержання прибутку.

Запропонована класифікація інвестицій за визначеними ознаками уможливіло детальний аналіз особливостей та специфіки інвестицій, що сприятиме всебічному і комплексному дослідженню інвестиційної діяльності у виробничій сфері. Зважаючи на це, інвестор може правильно організувати напрями передінвестиційних ринкових досліджень, визначити альтернативні цілі та сформулювати величину прогнозних показників інвестиційної діяльності.

Зрозуміло, що з розвитком економічних відносин та актуальність окремих класифікаційних ознак адаптацією до євростандартів буде змінюватися також й

Таблиця 1. Класифікація інвестицій для організації інвестиційної діяльності з виокремленням інвестицій у виробничу сферу

Класифікаційна ознака	Вид інвестицій
За джерелами фінансування	Державні, муніципальні інвестиції, галузеві, приватні інвестиції, змішані інвестиції, що утворюються з різних джерел
За змістом інвестиційного об'єкта	Прямі (реальні) інвестиції, портфельні (фінансові) інвестиції, інтелектуальні та інноваційні інвестиції (придбання патентів, ліцензій), альтернативні інвестиції, пов'язані з уміщенням капіталу в предмети мистецтва.
За етапами інвестування	Початкові інвестиції (здійснюються при започаткуванні проекту або купівлі підприємства), екстенсивні інвестиції (кількісні), ефективні (якісні, інтенсивні) інвестиції, реінвестиції, бруто-інвестиції (нетто-інвестицій і реінвестицій)
За якісною сутністю вкладеного капіталу	Матеріальні інвестиції, пов'язані із застосуванням машинних технологій, фінансові, тобто грошові інвестиції, нематеріальні інвестиції.
За сферами вкладення капіталу	Виробничі інвестиції соціального та екологічного призначення, науково-технічні інвестиції. Економічні інвестиції (отримання прибутку) та політичні (утримання та управління політичних партій).
За рівнем суб'єкта інвестування	Міжнародний рівень, макроекономічний та мікроекономічний, галузевий, регіональний
За об'єктом вкладення капіталу	Інвестиції в капітальне будівництво, капітальний ремонт, інвестиції, пов'язані з реконструкцією та модернізацією, інвестиції у відновлення виробничого апарату.
За способом організаційно- правової взаємодії	Укладення договору купівлі-продажу, договір про спільну діяльність, внески до статутного капіталу, інвестиції, одержані в результаті емісії цінних паперів, інвестиції за рахунок позикового капіталу.
За термінами вкладення капіталу	Довго-, середньо- та короткострокові інвестиції.
За суб'єктом вкладень інвестицій	Інвестиції приватного інвестора, державні інвестиції, інвестиції резидента та нерезидента, змішані інвестиції з позиції країн-джерел капіталу.
За інституційною ознакою	Банківські інвестиції, інвестиції небанківських фінансових установ (страхових, інвестиційних компаній, пенсійних фондів тощо), інвестиції міжнародних фінансових організацій, інвестиції державних органів і транснаціональних корпорацій.
За ступенем ризику	Агресивні (з високим ступенем ризику, проте з найбільшим доходом), помірні (середньоризиковані) та консервативні ризики (без ризику – короткострокові державні облигації).
За рівнем ліквідності	Високоліквідні, середньоліквідні (конвертація інвестицій від одного місяця до шести); низьколіквідні (конвертація більше року); неліквідні (конвертація нецілісного майнового комплексу)
За характером формування інвестицій	Автономні інвестиції (утворюються незалежно від національного доходу), індуковані інвестиції (формуються внаслідок збільшення споживчих витрат).

Список літератури

1. Про інвестиційну діяльність [Електронний ресурс] : закон України від 18.09.1991р. №1560-XII // Відомості Верховної Ради України, 2003р. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
2. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 2000: Пер. з англ. – К. : ФПБАУ, 2000. – 1272 с.
3. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page2>.
4. Леус М. М. Суть та класифікація іноземних інвестицій [Електронний ресурс] / М. М. Леус // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту "Львів. політехніка", 2008. – С. 181-187. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Menegment/2008_635/27.pdf.
5. Бездітко Ю. М. Економічна сутність інвестицій, особливості їх визначення окремими суб'єктами економічних відносин. [Електронний ресурс] / Ю. М. Бездітко. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Tavnv/2009_64/64_59.pdf.
6. Левчинський Д. Л. Суть та економічна природа інвестицій і інвестиційного процесу [Електронний ресурс] / Д. Л. Левчинський // Механізм регулювання економіки. – 2011. – №2. – С. 131-139. – Режим доступу до журн. : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mre/2011_2/4_4.pdf.
7. Мельников А. Е. Теоретичні аспекти банківської інвестиційної діяльності. [Електронний ресурс] / А. Е. Мельников. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npmapr/2011_2/pdf_files/110-116.pdf.
8. Дуфенюк О. М. Визначення економічної сутності та міжнародної інвестиційної діяльності в умовах розвитку ринкових відносин [Електронний ресурс] / О. М. Дуфенюк, Б. М. Вишивана // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету, 2007. – Вип. 17. 2. – С. 152-160. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvntu/17_2/152_Dufeniuk_17_2.pdf.
9. Лисенко Ю. В. Теоретико-методологічні основи інвестування як фактора економічного розвитку [Електронний ресурс] / Ю. В. Лисенко // Вісник Хмельницького національного університету, 2011. – №2. – Т. 2. – С. 72-76. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2011_2_2/072-076.pdf.
10. Борщ Л. М. Інвестування: теорія та практика : навч. посібн. / Л. М. Борщ, С. В. Герасимова. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во "Знання", 2007. – 685 с. – (Вища освіта XXI століття).
11. Вовчак О. Д. Інвестування: навч. посібн. / О. Д. Вовчак. – Львів: Вид-во "Новий Світ 2000", 2007. – 544 с.

РЕЗЮМЕ

Рудейчук Светлана

Сущность понятия инвестиций и их классификация: учетно-экономические аспекты

Рассмотрена экономическая сущность понятия инвестиции и выделены классификационные признаки инвестиций в пределах производственной сферы. Классификация инвестиций по различным признакам делает возможным тщательный анализ специфики инвестиционной деятельности в производственной сфере, благодаря чему инвестор может правильно организовать направления преинвестиционных рыночных исследований, определить альтернативные цели и сформулировать прогнозные показатели инвестиционной деятельности.

RESUME

Rudeichuk Svitlana

Essense of the notion "investment" and its classification in the aspect of economic accounting

The article investigates economic meaning of the notion "investment" and singles out classification characteristics of investments within production sphere. There has been analyzed the investment classification by various criteria that allows to take apart particular characteristics of investment activities in production sphere. It gives investors an opportunity to manage pre-investment market research effectively, set optional objectives and estimate investment performance data.

Стаття надійшла до редакції 25.02 2013 р.